

EDUKACJA MEDIALNA NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA ODBIORCÓW MEDIÓW

W czasach niebywałego ilościowego i jakościowego rozwoju mediów wszechobecnych w życiu społecznym, niezbędne jest więc wytworzenie u współczesnego odbiorcy umiejętności krytycznej i refleksyjnej percepcji treści przekazywanych przez media. W 1999 roku na posiedzeniu Parlamentu Europejskiego poświęconemu zagadnieniom edukacji medialnej ojciec G. M. Nissin – jeden z teoretyków edukacji medialnej powiedział: „Jeśli twoje dziecko żyje nad morzem, lepiej nauczyć je pływać, zamiast budować mur na plaży³²⁴”.

Z tym, co najpowszechniej określane jest jako „edukacja medialna”, wiąże się wiele terminów: „medialne uczenie się”, „uczenie się przez technologię”, „technologie edukacyjne”, „media edukacyjne”, „medialne studiowanie”. W literaturze niemieckiej szeroko stosowane jest pojęcie „kompetencja medialna”, zaś w hiszpańskiej „kompetencja społeczna”. W ostatnich latach popularność zyskał termin „media literacy” – „wykształcenie medialne³²⁵”.

Termin „edukacja medialna”, w niniejszej publikacji jest rozumiany w aspekcie „edukacji w dziedzinie mediów”. W literaturze przedmiotu jest wiele definicji. Dla potrzeb niniejszej publikacji, przytaczam następującą: „edukacja medialna oznacza praktyki szkoleniowe służące rozwinięciu „kompetencji medialnej” - krytycznej i wyrobionej postawie wobec mediów³²⁶”. Zdaniem Piotra Drzewieckiego edukacja medialna nie jest szkoleniem z zakresu dziennikarstwa, czy wiedzą o mediach. Nie powinna być jednym z wielu przedmiotów szkolnych do wyboru. Jest i może być:

- kształtowaniem podstawowych umiejętności w społeczeństwie informacyjnym;
- ruchem społecznym rodziców i nauczycieli;
- nową wizją reformy edukacji i strategii mediów³²⁷.

Drzewiecki wyróżnił trzy typy relacji: media i edukacja:

- Edukacja przez media: media edukacyjne.
- Media w edukacji: technologia kształcenia, media w nauczaniu.

Dotychczas koncentrowano się na tych dwóch aspektach, zaniedbując trzeci:

- Wychowanie do mediów: kształtowanie umiejętności odbiorczych, budzenie twórczości medialnej³²⁸.

³²⁴ G. M. Nissin, *Wystąpienie podczas posiedzenia w Parlamencie Europejskim Komitetu Kultury i Edukacji, Mediów i Sportu Rady Europy w dniu 23 marca 2000 r.*, s. 1 - 4, (egzemplarz w KRRiT w Warszawie).

³²⁵ T. Isohookana-Asunmaa, *Raport Komitetu Kultury i Edukacji Rady Europy: Edukacja Medialna z dni 6 czerwca 2000 r.*, Doc. 8753, pace@coe.int. <http://stars.coe.fr>, s. 6.

³²⁶ T. Varis, G. M. Nissin, *Komunikat prasowy z posiedzenia w Parlamencie Europejskim Komitetu Kultury, Młodzieży, Edukacji, Mediów i Sportu Rady Europy w dniu 23 marca 2000 r.*, afuchs@europarl.eu.int, s. 1.

³²⁷ P. Drzewiecki, *Dlaczego edukacja medialna*, http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/edukacja/drzewiecki/Edukacja_medialna_Drzewiecki.ppt

³²⁸ Tamże

Nowa dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2007/65/WE o audiowizualnych usługach medialnych, przyjęta 11 grudnia 2007 roku, w swej preambule zaleca państwom członkowskim działania związane z upowszechnianiem umiejętności korzystania z mediów we wszystkich grupach społecznych. Umiejętność ta – w myśl dyrektywy to:

- sprawność, wiedza i osąd - skuteczne i bezpieczne używanie mediów;
- świadome wybory;
- korzystanie z całego zakresu nowych technologii komunikacyjnych;
- ochrona odbiorcy i jego rodziny³²⁹.

Zalecenie to rozszerza Komunikat Komisji z 20 grudnia 2007 roku *Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowych*. Komisja proponuje różne poziomy odbioru mediów:

- łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów;
- aktywne korzystanie z wszystkich mediów (interaktywna telewizja, wyszukiwarki internetowe, rozrywka, dostęp do kultury, międzykulturowy dialog, itd.);
- krytyczne podejście do mediów odnośnie ich jakości i treści;
- kreatywne używanie mediów; tworzenie i rozpowszechnianie obrazów i treści;
- rozumienie ekonomii mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością mediów;
- świadomość w zakresie zagadnień związanych z prawami autorskimi.

Komisja wzywa państwa członkowskie do:

- zachęcania władz do większego zaangażowania i współpracy w zakresie poprawy poziomów umiejętności korzystania z mediów;
- wspierania systematycznych badań i regularnej obserwacji oraz składania sprawozdań w zakresie różnych aspektów umiejętności korzystania z mediów;
- rozwijania i wdrażania kodeksów postępowania oraz ram współregulacji i wspierania inicjatyw w zakresie samoregulacji³³⁰.

Ponadto Dyrektywa 2007/65/WE proponuje takie działania jak:

- stałe kształcenie nauczycieli i szkoleniowców;
- specjalne szkolenia internetowe dla dzieci;
- zajęcia otwarte dla rodziców;
- krajowe kampanie społeczne z udziałem wszystkich mediów, włącznie z Internetem.

Nie później niż dnia 19 grudnia 2011 r., a następnie co trzy lata, Komisja powinna przedkładać Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu sprawozdanie dotyczące stosowania niniejszej dyrektywy, a w razie potrzeby przedkłada wnioski służące jej dostosowaniu do postępu w dziedzinie audiowizualnych usług medialnych. Powinna także odnieść się do kwestii reklam telewizyjnych, czy przepisy ilościowe i jakościowe zawarte w dyrektywie zapewniły odpowiedni poziom ochrony dzieci³³¹.

---

³²⁹ A. Woźniak, *Unia Europejska a edukacja medialna*,

http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/edukacja/wozniak/Unia_Europejska_a_edu_med.ppt

³³⁰ Tamże

³³¹ Tamże

Pomiędzy państwami pojawiły się różnice w spojrzeniu na edukację medialną. Autorzy z Australii, Kanady i Europy za najistotniejszy cel edukacji medialnej uważają proces prowadzący do ukształtowania krytycznych, niezależnych i aktywnych jednostek. Eksperti z Indii i Południowej Afryki widzą rolę edukacji medialnej w wyzwoleniu i rozwoju całego społeczeństwa, podkreślając, że demokratyzacja musi oznaczać społeczną sprawiedliwość również dla uciśnionych i grup z marginesu. Edukacja medialna w tym literalnym znaczeniu obejmuje więc nie tylko uczniów, ale również dorosłych³³².

W krajach zachodnich (Szwajcaria, Belgia, Wielka Brytania i kraje skandynawskie), problematyka ta podejmowana jest przede wszystkim w rodzinie, w szkołach oraz w programach edukacyjnych licznych mediów. We Włoszech, oprócz rodziny i szkoły, wymienia się również parafię jako środowisko wychowujące do mediów. W krajach Europy Środkowej stawia się pierwsze kroki w pracach nad regularnym wychowaniem do mediów³³³.

Aby działania związane z edukacją medialną były efektywne i skuteczne wymagają współpracy instytucji państwowych, nadawców, ośrodków naukowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych oraz przede wszystkim rodziców i nauczycieli.

1. Edukacja medialna zadaniem dla rodziców i wychowawców w rodzinie

Mówiąc o edukacji medialnej w rodzinie, należy uwzględnić jej dwa wymiary. Z jednej strony edukację samych rodziców, z drugiej – edukację dzieci i innych domowników.

Jest rzeczą oczywistą, że rodzice nie mogą wypełniać dobrze zadania wychowania do mediów, jeżeli sami nie są zdolni do właściwej ich oceny. A zatem nie mogą uchylać się od obowiązku szybkiego i odpowiedniego „doksztalcania”³³⁴. Rodzicom - jak stwierdziła Lucyna Kirwil: „konieczna jest edukacja medialna ze względu na ich lękowy lub bezkrytyczny stosunek do mediów”.

Edukacja medialna, powinna rozpocząć się już na poziomie wychowania przedszkolnego w rodzinie, ponieważ w tym wieku – jak wynika z badań L. Kirwil:

- kształtuje się u dzieci wizja świata w kategoriach „przyjazny – zagrażający – wrogi”;
- ocena realizmu świata przedstawionego w mediach dokonana przez dziecko wyznacza, w jakim zakresie dziecko będzie przejmować wzorce prezentowane w mediach;
- dzieci mają ukształtowaną rozwojową gotowość do uczenia się wszystkich rodzajów treści, będą więc w stanie efektywnie korzystać z podstaw edukacji medialnej [...] ³³⁵.

W środowisku rodziny można stosować się takie środki wychowania do mass mediów, jak: dialog rodzinny, kierowana dyskusja wspólny odbiór telewizji, dyskusja nad wspólnie oglądanym filmem,

---

³³² D. Schretter, *Media Education in the Digital Age – Digest. Promoting active Media Education*, Belgium 2000, s. 7, <http://www.datanet.be/aeema>.

³³³ A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1998, s. 14.

³³⁴ Papińska Komisja do spraw Środków Społecznego Przekazu, *Środki społecznego przekazu a rodzina, 4 maja 1969*, w: *Kościół a kultura masowa*, oprac. F. Adamski, Wyd. Apost. Modlitwy, Kraków 1984, s. 373.

³³⁵ L. Kirwil, *Co dziecko odbiera z telewizji*, w: *Pedagogika mediów*, red. J. Detki, KRRiT, Kielce 2000, s. 82.

kontrola dostępu dzieci do mediów³³⁶. Metody te winny być oparte na perswazji, na bogatej motywacji, a nigdy na prostym zakazie lub nakazie³³⁷.

Należy jednak pamiętać, iż wysiłek wychowawczy rodziców może w tej dziedzinie wtedy tylko wydać owoce, gdy oni sami będą przestrzegać w praktyce życia codziennego dyscypliny audiowizualnej. Osobisty przykład rodziców w tej dziedzinie jest najskuteczniejszą metodą wychowawczą.

2. Edukacja medialna jako przedmiot nauczania w szkole

Potrzeba edukacji medialnej w szkole - bo tak nazywa się ten przedmiot zgodnie z ministerialnym dokumentem o reformie systemu edukacji – już dzisiaj jest bezdyskusyjna. Podnoszona jest przez osoby indywidualne, stowarzyszenia i organizacje społeczne³³⁸, gremia polityczne³³⁹. Mówią o niej zarówno dokumenty prawa cywilnego³⁴⁰, jak i kanonicznego.

Po raz pierwszy dziedzina edukacji medialnej została wyróżniona w „Podstawach programowych obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących” z 1997 roku³⁴¹. Z analizy treści wynika, że zadania edukacji medialnej będą realizowane na wszystkich etapach kształcenia, głównie w trzech dziedzinach: edukacja czytelnicza i informacyjna, edukacja medialna oraz edukacja informatyczna. Dostrzegając konieczność edukacji medialnej, co jest bezdyskusyjne, nie zdecydowano się jednak na jej kompleksowe ujęcie. Z dniem 1 września 1999 roku rozpoczęto wdrażanie reformy oświaty w szkolnictwie³⁴². Treści związane z edukacją medialną mogą się pojawić w drugim etapie edukacyjnym szkoły podstawowej (klasy IV-VI), kontynuowane są zaś w etapie trzecim: klasy I-III gimnazjum, a także IV i V (liceum).

Głównym celem edukacji medialnej – jak określa to ministerialny dokument – „jest przygotowanie uczniów do świadomego i krytycznego odbioru przekazów medialnych o charakterze słownym i obrazowym”³⁴³.

Edukacja medialna zdaniem M. Braun-Gałkowskiej powinna realizować dwa główne cele:

- Poznawczy: przygotowanie uczniów do świadomego i krytycznego odbioru przekazów medialnych, czyli uzyskanie wiedzy.
- Wychowawczy: przygotowanie uczniów do wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej w komunikowaniu i uczeniu się, czyli wytworzenie umiejętności³⁴⁴.

Szkoła winna uczyć ograniczania czasu poświęconego mediom, dokonywania wyboru między programami, krytycznej ich oceny, rozpoznawania manipulacji, odróżniać prawdę od fikcji, a

³³⁶ *Pedagogika mass mediów*, s. 97.

³³⁷ Papieska Rada do spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Etyka w środkach społecznego przekazu*, 2001, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 2001, t. XXII, nr 4 (232), s. 26.

³³⁸ Zob. M. Gruchola, *Ochrona telewidza w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Wyd. KUL, Lublin 2003.

³³⁹ Np.: *Wolny rynek mediów a wychowanie*, Biuro Studiów i Analiz Kancelarii Senatu, Warszawa 1995, s. 1- 54.

³⁴⁰ Np.: Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r., (Dz.U. z 1993 r. Nr 7, poz. 34).

³⁴¹ Zarządzenie z dnia 15 maja 1997 r. MEN w sprawie *Podstaw programowych obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących* (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 23).

³⁴² Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. - *Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego* (Dz.U. z 1999 r. Nr 12, poz. 96).

³⁴³ Zarządzenie MEN w sprawie *Podstaw programowych kształcenia ogólnego* (Dz.U. z 1999 r. Nr 14, poz. 29).

³⁴⁴ M. Braun-Gałkowska, *Pedagogika mediów potrzebą szkoły XXI wieku*, w: *Pedagogika mediów*, red. J. Detki, KRRiT, Kielce 2000, s. 21-25.

jednocześnie poznawać twórczość medialną i jej środki wyrazu. Uczniowie powinni, zatem otrzymać wiadomości o strukturach, mechanizmach i informacjach w mass mediach.

Edukacja medialna wymaga pomocy w postaci: kamery amatorskiej, magnetofonu, magnetowidu i wideoteki szkolnej. Musi bazować na wykorzystaniu nie tylko podręcznika, nowoczesnego sprzętu, ale także różnego rodzaju pomocy naukowych: materiały wideo, programy multimedialne, płyty audio CD oraz multimedialne oprogramowania.

Najczęściej stosowanymi środkami wychowania do mass mediów są: wykład, dyskusja nad wspólnie obejrzanym filmem, spotkanie z przedstawicielem mediów (reżyserem, dziennikarzem, prezenterem telewizyjnym), zorganizowany odbiór filmu czy telewizji itp. Zalecane jest korzystanie z dobrych recenzji filmowych, odwiedziny wytwórni filmowej³⁴⁵. Stosowane są metody wpływu osobistego, sytuacyjnego i społecznego, metody kierowania samowychowaniem³⁴⁶. Ponadto metody oglądowe (np. analiza obrazu), zajęcia praktyczne (np. wspólne przygotowanie wystawy fotogramów) oraz metody oparte na słowie (np. kierowana dyskusja, pogadanka, publiczne świadectwo dziennikarza)³⁴⁷.

Upowszechnianie wiedzy o mediach w szkole napotyka zasadniczą przeszkodę, którą jest brak nauczycieli przygotowanych do prowadzenia tego przedmiotu. Zgodnie ze słowami Roxany Morduchowicz „sam program edukacji medialnej nie powoduje zmiany. Szczegółowe programy szkolenia nauczycieli są drogą do zmiany praktyk pedagogicznych”³⁴⁸.

Należy także pamiętać, że szkoła powinna uczyć do mediów, a nie zniechęcać. Zniechęcanie uczniów do mediów miałoby skutek odwrotny od zamierzonego.

3. Rola organizacji i stowarzyszeń w medialnym edukowaniu społeczeństwa

Włączenie edukacji medialnej do programu nauczania, ma zasadnicze znaczenie, jednak, nie rozwiąże to wszystkich problemów związanych z krytycznym odbiorem mediów. Po pierwsze, programy nauczania już są przeładowane, a po drugie współczesna wiedza zmienia się zbyt szybko. Konieczność poza-formalnej edukacji odbiorców mediów jest niewątpliwa.

Znaczenie tej formy edukacji jest dwojakie. Z jednej strony, wydaje się ona jedyną drogą zapewnienia wiedzy w tej dziedzinie dorosłym, którzy nie odebrali wykształcenia w zakresie edukacji medialnej. Z drugiej strony, organizacje pozarządowe stają się głównym dostawcą pozaformalnej edukacji medialnej w sferze procesu uczenia się trwającego przez całe życie, bez którego dzisiejsza młodzież nie będzie w stanie radzić sobie z wyzwaniami nowoczesnego społeczeństwa³⁴⁹. Do dorosłych można dotrzeć poprzez poza-formalną edukację, prowadzoną przez organizacje i stowarzyszenia pozarządowe lub uniwersytety otwarte.

---

³⁴⁵ *Pedagogika mass mediów*, s. 97.

³⁴⁶ W. Szczerba, *O metodzie i systemie wychowania*, w: *Zarys pedagogiki*, red. B. Suchodolskiego, PWN, Warszawa 1964, s. 265-267.

³⁴⁷ *Pedagogika mass mediów*, s. 99.

³⁴⁸ *Media Education in the Digital Age – Digest*, s. 7.

³⁴⁹ *Komunikat prasowy z posiedzenia w Parlamencie Europejskim w dniu 23 marca 2000 r.*, s. 4.

Najważniejsze cele edukacji medialnej realizowanej przez stowarzyszenia to³⁵⁰:

- przygotowanie odbiorców do udziału w tworzeniu kompetentnej opinii publicznej;
- informowanie społeczeństwa i jego agend o zagrożeniach płynących ze strony niektórych programów i treści prezentowanych w mediach masowych;
- organizowanie i wspieranie monitoringu społecznego;
- informowanie opinii publicznej oraz organów państwa o stanie ładu w mediach elektronicznych;
- wspieranie działań centralnych organów państwowych w zakresie edukacji obywatelskiej dotyczącej przysposobienia do odbioru mediów audiowizualnych;
- współorganizowanie bądź koordynowanie akcji mających na celu wyrażanie społecznych oczekiwań wobec jaskrawych form łamania prawa przez nadawcę, dostawcę Internetu;
- tworzenie mechanizmów społecznej kontroli i krytyki wobec działających na terenie całego kraju nadawców radiowych i telewizyjnych;
- wypracowanie sposobów i metod ochrony podstawowych interesów odbiorców mediów;
- uczenie alternatywnych wobec mediów, sposobów spędzenia czasu wolnego;
- kształtowanie potrzeby wyboru zamiast oglądania wszystkiego „jak leci”;
- wyrobienie nawyku korzystania z fachowo opracowanych recenzji;
- zaznajomienie odbiorców mediów z pewnymi zachowaniami konsumenckimi na Zachodzie, jako środek protestu przeciwko niepożądanym treściom w mediach czy w Internecie.

Stowarzyszenie wymienione cele może realizować poprzez działalność:

- Popularno-naukową: organizowanie sympozjów, konferencji, odczytów, dyskusji panelowych, pogadanek z udziałem psychologów, sędziów, policji; otwartych dyskusji społecznych na temat oferty programowej, problematyki prawnej w zakresie regulacji mediów.
- Szkoleniową: po pierwsze, szkolenie dziennikarzy (obok poznania warsztatu, nacisk położony na etykę dziennikarską). Po drugie, szkolenie ludzi, którzy w stowarzyszeniach będą odpowiedzialni za pracę z mediami. Po trzecie, szkolenie widzów do odbioru mediów.
- Wydawniczą: publikowanie stałych periodyków informacyjnych, materiałów z sympozjów, opracowań naukowych, listy programów zalecanych albo odradzanych dla poszczególnych kategorii wiekowych, skryptów, broszur, kaset wideo lub płyt CD.
- Propagandową.
- Stałe monitorowanie programów telewizyjnych.
- Warsztatową: organizowanie praktyk i stażów, umożliwianie kontaktu odbiorcom ze stołem montażowym (tricki i manipulacje), organizowanie wizyt w telewizji.
- Organizacyjną: organizowanie akcji protestacyjnych, ale także kształcących i doksztalających np. nauczycieli, rodziców, młodzież; organizowanie konkursów np. scenariuszy³⁵¹.

Wyzwania i potrzeby edukacji medialnej nie mogą jednak być pozostawione tylko skromnym wysiłkom stowarzyszeń. Powinny je wspierać instytucje rządowe wyposażając je w odpowiednie środki służące wypełnianiu zadań i ustanawiając odpowiednią ustawę.

---

³⁵⁰W. Z. Niżyński, *Wstępny projekt Centrum Promocji Medialnej „Akademia Dobra”*, Pismo z dnia 22 lutego 1999 r., Warszawa, s. 2, Archiwum J. Szafranca w Białymstoku; F. Wawro, *Odbiorcy mediów zacznijcie żywiej reagować!. Z doświadczeń francuskich stowarzyszeń telewizyjów*, „ETHOS”, 1995, R.8, nr 2-3 (33), s. 363 - 368.

³⁵¹J. Szafraniec, *Wyluzowane media, wyluzowane dzieci, zagrożenia i przeciwdziałanie*, „Pomost – Pismo Samopomocy”, 1997, nr 5/6 (88/89), s. 23; Zob. *Ochrona telewizja w Trzeciej Rzeczypospolitej*, s. 72-77.

4. Edukacja medialna zadaniem instytucji rządowych³⁵²

Obok stowarzyszeń i ruchów katolickich również instytucje rządowe powinny mieć świadomość niezwykle ważnego obowiązku w omawianym zakresie. W Polsce ustawy o obowiązkach edukacji medialnej społeczeństwa mają Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W kwietniu 2008 roku w Krajowej Radzie powstał Zespół ds. edukacji medialnej. Koordynatorem zespołu jest członek KRRiT Piotr Boroń. Z inicjatywy Zespołu odbywają się spotkania plenarne poświęcone zagadnieniom dotyczącym edukacji medialnej, w których uczestniczą przedstawiciele resortów kultury, edukacji, nauki, przedstawiciele wyższych uczelni, instytucji, stowarzyszeń i ekspertów w tej dziedzinie. Naczelnym zamiarem tych spotkań jest nadrobienie zaniedbań i nawiązanie do polityki europejskiej w tej dziedzinie³⁵³.

Konkluzją dyskusji z pierwszego spotkania Zespołu (07.05.2008r.), zgodnie popartą przez szerokie grono uczestniczących w nim ekspertów, był postulat wprowadzenia edukacji medialnej jako odrębnego przedmiotu w zreformowanym szkolnictwie. Przedmiot ten pozwalałby na lepsze wykorzystanie nowoczesnych środków przekazu, a jednocześnie uczyłby również jak być odpornym na manipulacje środków społecznego przekazu. Miałby więc zastosowanie powszechne, zaś pożytek ze zdobytej wiedzy byłby bardzo praktyczny. Uczestnicy spotkania w KRRiT wyrazili pogląd, że docelowy system kształcenia w zakresie edukacji medialnej powinien być powszechny i ciągły, a nawet powinien obejmować wychowanie przedszkolne. Skrytykowali obecne propozycje łączenia edukacji medialnej z plastyką. Do czasu wykształcenia odpowiedniej kadry nauczycielskiej należałoby raczej łączyć edukację medialną z informatyką.

Ponadto Witold Kołodziejcki - przewodnicząc KRRiT zaapelował do Minister Edukacji Narodowej o przyjęcie powyższej opinii jako głosu w konsultacjach związanych z aktualnymi propozycjami reform w szkolnictwie. Ze swej strony zadeklarował merytoryczną współpracę przy wdrażaniu edukacji medialnej do systemu szkolnictwa w naszym kraju³⁵⁴.

Krajowa Rada, instytucja inspirująca w 2000 roku działania w dziedzinie edukacji medialnej uznaje tę edukację za bardzo istotny element świadomego i efektywnego korzystania ze współczesnych mediów elektronicznych. W pełni podziela podejście Unii Europejskiej w tej sprawie³⁵⁵. Jednocześnie wyraża zaniepokojenie marginalizacją sfery edukacji medialnej w programach kształcenia na wszystkich poziomach edukacji szkolnej oraz brakiem należytego miejsca edukacji medialnej w programach nadawców radiowych i telewizyjnych. Szczególną rolę do spełnienia ma wciąż nadawca publiczny w ramach swoich powinności misyjnych w tym zakresie. Nieodzownym wydaje się jasne sprecyzowanie tych obowiązków w powstającej nowelizacji prawa medialnego.

³⁵² Zagadnienia te dokładnie omówiłam w: *Ochrona telewizja w Trzeciej Rzeczypospolitej*, s. 78-87.

³⁵³ Edukacja medialna, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacjamedialna/tabid/310/Default.aspx>

³⁵⁴ *List Witolda Kołodziejckiego Przewodniczącego KRRiT do pani Katarzyny Hall Minister Edukacji Narodowej*, s.2, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacjamedialna/tabid/310/Default.aspx>

³⁵⁵ A. Woźniak, *Unia Europejska a edukacja medialna*, http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/edukacja/wozniak/Unia_Europejska_a_edu_med.ppt, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2007/65/WE z 11 grudnia 2007 roku o audiowizualnych usługach medialnych*; Komunikat Komisji z 20 grudnia 2007 roku *Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*,

Z wielkim zaniepokojeniem KRRiT przyjęła marginalizację tej tematyki w projekcie *Podstawy programowe kształcenia ogólnego*³⁵⁶, w którym połączono tematykę edukacji medialnej z plastyką. Zdaniem Krajowej Rady bardziej zasadne byłoby połączenie tej tematyki z zajęciami z informatyki lub bibliotekoznawstwa, oczywiście do czasu wykształcenia odpowiedniej kadry nauczycielskiej, umożliwiającej wprowadzenie edukacji medialnej jako samodzielnego przedmiotu³⁵⁷. Ostatnie forum edukacji medialnej miało miejsce 24 09. 2008 roku³⁵⁸.

Przypomnę, iż do zadań Ministerstwa Edukacji Narodowej należy:

- opracowanie podstaw programowych dla kształcenia nauczycieli edukacji medialnej;
- opracowanie konkursów na programy kształcenia medialnego dla szkół i innych instytucji podległych MEN;
- opracowanie konkursów na prace naukowe i popularno-naukowe z zakresu telewizji;
- opracowanie bibliografii książek, materiałów multimedialnych w tym zakresie;
- opracowanie strategii rozwoju edukacji medialnej w szkole;
- koordynowanie w tym zakresie rozmaitych podmiotów procesu dydaktycznego;
- współpraca z organizacjami medialnymi oraz z KRRiT³⁵⁹.

Wnioski i postulaty

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji jest dotychczas jedyną instytucją, która ma obowiązek określenia sposobów poprawy stanu edukacji medialnej w kraju. Oceniając stan dokonań w dziedzinie edukacji medialnej nasuwa się wniosek, że tematyka ta nie jest podejmowana w wystarczający sposób. Także istniejący program, nie przygotowuje uczniów do kontaktu ze światem mediów. Odnosi się wrażenie, że władze ministerstwa nie są dostatecznie przekonane o szczególnym charakterze edukacji medialnej, określanej w oficjalnych dokumentach Unii Europejskiej jako „nieodzowny warunek adaptacji”. Stąd apel do MEN o wprowadzenie – wzorem wielu krajów – przedmiotu „edukacji medialnej”, który przygotowałby młodzież do twórczego i krytycznego kontaktu z mediami.

Edukacja medialna, jeżeli ma rzeczywiście chronić odbiorców mediów, powinna stanowić niezbędny element obowiązkowego kształcenia ogólnego na wszystkich etapach nauczania w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole średniej. Realizacja przedmiotu wymaga specjalnego, interdyscyplinarnego przygotowania nauczycieli. Zachodzi więc potrzeba doksztalcenia i kształcenia pedagogów. Uczyć muszą się zarówno uczniowie, jak i nauczyciele. Konieczne są także dalsze badania służące ustaleniu, z jaką znajomością mediów dzieci przychodzą do szkoły oraz sposobów, jak je rozumieją.

Niezależnie od obowiązków szkoły w zakresie edukacji medialnej uczniów, nic nie może zwolnić nadawców medialnych od odpowiedzialności za to, co prezentują odbiorcom. Media publiczne funkcje edukacyjną i kulturotwórczą ma wpisana w swoją misję, jako jej podstawę. Właściwe

---

³⁵⁶ *Podstawy Programowe Kształcenia Ogólnego*;

http://www.wsp.krakow.pl/kdm/podstawa_programowa_2005.pdf

³⁵⁷ *Stanowisko z 10 czerwca 2008 roku Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w sprawie potrzeby upowszechnienia wiedzy z zakresu edukacji medialnej*, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacja%20medialna/tabid/310/Default.aspx>

³⁵⁸ *Edukacja medialna*, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacja%20medialna/tabid/310/Default.aspx>

³⁵⁹ W. Godzic, E. Ostrowska, A. Pitrus, *Edukacja medialna. Raport przygotowany dla Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji*, Kraków –Warszawa 2005, (maszynopis w Biurze KRRiT w Warszawie, s. 52-53).

przygotowanie odbiorców mediów do życia w społeczeństwie informacyjnym stanowi przecież ważny element przygotowania do życia w ogóle.

Stowarzyszenie, czy organizacja społeczna musi objąć wzdłuż i wszerz obszar szkolny i włączyć w swoje działanie różne sekcje ludzi zainteresowanych edukacją medialną: rodziców, nauczycieli, profesjonalistów w dziedzinie mediów. Również Kościół katolicki nie można ograniczyć tej edukacji tylko do Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, musi być ona przedmiotem poczyznań kaznodziejskich, katechetycznych i spowiedniczych kapłana w ciągu całego roku.

Środowiskiem, które musi bezwzględnie zaangażować się w edukację medialną, szczególnie najmłodszych, jest rodzina. Dzieci coraz częściej zaczynają regularnie oglądać telewizję 3-4 lata przed rozpoczęciem nauki szkolnej. Nawyki korzystania z telewizji nabyte w tym okresie rzutują na dalsze ich życie. Rodzice nie mogą zrzucić tego obowiązku na szkołę. Mogą jedynie liczyć na pomoc, czy współpracę powyższych środowisk.

Obecnie potrzebne są bardziej zdecydowane i radykalne środki edukacyjne, promujące aktywne, krytyczne i wyrobione korzystanie z mediów nie tylko przez dzieci, ale całe społeczeństwo. Wydaje się, że istnieje pilna potrzeba zaktywizowania i rozwinięcia wszelkich możliwych mechanizmów formalnej i poza-formalnej edukacji w celu ułatwienia życia w społeczeństwie informacyjnym. Należy uświadomić społeczeństwo, iż podjęcie szeroko zakrojonej edukacji medialnej nie jest bynajmniej kosztownym wymysłem niektórych środowisk, lecz powinnością rządu i innych konstytucyjnych organów państwa, Kościoła katolickiego, stowarzyszeń i organizacji społecznych, szkoły, rodziców oraz wychowawców.

Edukacja medialna powinna być skierowana do dzieci, rodziców, nauczycieli, duszpasterzy oraz powinna być procesem trwającym przez całe życie, który wymaga skoordynowanego podejścia, a także zaangażowania powyższych środowisk i profesjonalistów z kręgu mediów.

W podejściu do mediów elektronicznych dokonuje się niezwykle znaczący proces: ich konwencjonalny odbiorca zmienia się w bardziej lub mniej świadomego użytkownika. Proces ten niesie dalekosiężne skutki – aby były one pozytywne konieczne jest włączenie edukacji medialnej w system permanentnej edukacji całego społeczeństwa. Jest on ważny zarówno dla młodego pokolenia jak również dla ludzi starszych, a jego wartość znacząco wzrasta w związku z nieodległym przejściem na emisję cyfrową.

MEDIA EDUCATION FOR MEDIA RECIPIENT'S SECURITY

The National Broadcasting Council so far is the only institution that is obliged to determine ways of improvement the condition of media education in Poland. While evaluating the achievements within media education, the conclusion is that the subject is not undertaken sufficiently. Also contemporary program does not prepare pupils for meeting with the world of media. One may have impression that the Ministry is not completely convinced about the particular character of media education described in the official EU's papers as "indispensable condition to adaptation". Therefore, there is an appeal to the Ministry of National Education to implement, like many other countries, the subject of "media education" which could prepare youth to creative and critical contact with media.

Bibliografia

1. Braun-Gałkowska M., *Pedagogika mediów potrzebą szkoły XXI wieku*, w: *Pedagogika mediów*, pod red. J. Detki, KRRiT, Kielce 2000, s. 21-25.
2. Drzewiecki P., *Dlaczego edukacja medialna*, http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/edukacja/drzewiecki/Edukacja_medialna_Drzewiecki.pt
3. Edukacja medialna, <http://www.krrit.gov.pl/bip/EdukacjaMedialna/tabid/310/Default.aspx>
4. Godzic W., Ostrowska E., Pitrus A., *Edukacja medialna. Raport przygotowany dla KRRiT*, Kraków – Warszawa 2005, maszynopis w Biurze KRRiTV w Warszawie.

5. Gruchola M., *Ochrona telewizja w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Wyd. KUL, Lublin 2003.
6. Isohookana-Asunmaa T., *Raport Komitetu Kultury i Edukacji Rady Europy: Edukacja Medialna z dnia 6 czerwca 2000 r.*, Doc. 8753, pace@coe.int. <http://stars.coe.fr>.
7. Kirwil L., *Co dziecko odbiera z telewizji*, w: *Pedagogika mediów*, red. J. Detki, KRRiT, Kielce 2000.
8. Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wyd. Łódzkie, Łódź 1998, s. 14.
9. *List Witolda Kołodziejskiego Przewodniczącego KRRiT do Katarzyny Hall- MEN*, s. 2, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacjamedialna/tabid/310/Default.aspx>
10. Nissan G. M., *Wystąpienie podczas posiedzenia w Parlamencie Europejskim Komitetu Kultury i Edukacji, w dniu 23 marca 2000 r.*, maszynopis w KRRiT w Warszawie.
11. Niżyński W. Z., *Wstępny projekt Centrum Promocji Medialnej „Akademia Dobra”*, Pismo z 22 lutego 1999 r., Warszawa, s. 2, Archiwum J. Szafrança w Białymstoku.
12. Papieska Komisja do spraw Środków Społecznego Przekazu, *Środki społecznego przekazu a rodzina, 4 maja 1969*, w: *Kościół a kultura masowa*, oprac. F. Adamski, Wyd. Apost. Modlitwy, Kraków 1984.
13. Papieska Rada do spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Etyka w środkach społecznego przekazu, 2001*, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 2001, t. XXII, nr 4 (232), s. 26, s. 53-54.
14. *Podstawy programowe kształcenia ogólnego*, http://www.wsp.krakow.pl/kdm/podstawa_programowa_2005.pdf
15. Schretter D., *Media Education in the Digital Age – Digest. Promoting active Media Education*, Belgium 2000, <http://www.datanet.be/aeema>.
16. Stanowisko z 10 czerwca 2008 roku KRRiT w sprawie potrzeby upowszechnienia wiedzy z zakresu edukacji medialnej, <http://www.krrit.gov.pl/bip/Edukacjamedialna/tabid/310/Default.aspx>
17. Szczerba W., *O metodzie i systemie wychowania*, w: *Zarys pedagogiki*, red. B. Suchodolskiego, PWN, Warszawa 1964, s. 260-267.
18. Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r., (Dz.U. z 1993 r. Nr 7, poz. 34).
19. Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. - *Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego* (Dz.U. z 1999 r. Nr 12, poz. 96).
20. Varis T., Niskim G. M., *Komunikat prasowy z posiedzenia w Parlamencie Europejskim Komitetu Kultury, Młodzieży, Edukacji, Mediów i Sportu Rady Europy w dniu 23 marca 2000 r.*, afuchs@europarl.eu.int.
21. Wawro F., W., *Odbiorcy mediów zacznijcie żywiej reagować! Z doświadczeń francuskich stowarzyszeń widzów*, „ETHOS”, 1995, R.8, nr 2-3 (33), s. 363 - 368.
22. *Wolny rynek mediów a wychowanie*, Biuro Analiz Kancelarii Senatu, Warszawa 1995.
23. Woźniak A., *Unia Europejska a edukacja medialna*, http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/edukacja/wozniak/Unia_Europejska_a_edu_med.ppt
24. Zarządzenie MEN w sprawie *Podstaw programowych kształcenia ogólnego* (Dz.U. z 1999 r. Nr 14, poz. 29).
25. Zarządzenie z dnia 15 maja 1997 r. MEN w sprawie *Podstaw programowych obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących* (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 23).